

С (кар) 2
К 88

кар. 226/1

Къобан улу Ахмат

оюула

ЧЕРКЕССК
1980

С (Кар.) 2
К 88

Карачаево-Черкесская

К 88

Кубанов А. И. Узоры. Карачаево-Черкесское отд. Ставроп. книжн. изд., 1980.
160 с.

Лирико-философские миниатюры Ахмата Кубанова — это в целом взволнованный монолог, рассказ, адресованный ко всем и к каждому в отдельности, это раздумья о жизни, о творчестве, о сокровищах человеческой культуры, о природе и любви. Гимном звучат миниатюры, обращенные к миру, где в гармонии существуют человек и природа, любовь и ненависть. У поэта свой голос, свой интересный мир, которые дают нам право утверждать, что поэтические миниатюры А. Кубанова — это новое явление в родной литературе.

С (Кар.) 2

3 $\frac{70403-054}{M 159 (03)-80}$ 87—80

Кар. 2261

© Ставрополь книга басманы
Къарачай-Черкес бёлюмю, 1980

КЪУШ УЧХАНЧА УЯСЫНДАН...

Назмула... Джангы сёлешиб башлагъан сабийча, кеслерине талпытыб турадыла: къайгъынгы чачадыла, кёлюнрю сылаб, тынчлыкъ бередила, учундурадыла, джюрегинге джарыкъ къозгъау саладыла, сагъайтадыла, кю решге таукел атландырадыла... Туугъан джерингча, анангча, суйгенингча, назму этдирмезлик ашхы зат джокъду деб келеди кёлюбюзге.

Адамны кёзюне къараб айталмагъан затынгы назму бла айталаса: анга ненги да ышанаса, ол да, халал тенгча, башынгы джерге тудтуртмайды. Тенглик эте биледи.

Бу сизни къолугъузда китабчыкъны юсюнден бир-эки сёз джазайым деб, назмуларын окъуб башлагъанымда, XIX ёмюрню сейир лириклерини

бирини — Тютчевни — быллай сёз-
лери эсиме тюшдюле:

Как сердцу высказать себя?
Другому как понять тебя?
Поймет ли он, чем ты живешь?
Мысль изреченная есть ложь.

Быллай поэт, Тютчев, аккыллы бол-
гъан джерде, базыб, бир зат айтхан
да батырлыкъды, «айтылмагъан сёз—
алтын» деб бош айта болмазламы?
Назму джазгъан ийне бла кёр къаз-
гъан кибики, деген зат эсиме
тюшюб, джунчудум. Аккылланганы-
мы «огъай!» — деген таууш бузду.
«Огъай!» — ийне бла чучхугъан джер-
леринде назму излемейдиле. Назму не
джарыла, не да джана тургъан тынгы-
сыз джюрекден чыгъады, къындан
къама чыкъгъанча, къуш учханча
уясындан...

Назмулагъа, Къобан улу Ахматны
назмуларына, иги эс бёлюб къарадым:
къысхала, кесгинле, сегизге созул-
гъан тёрттизгинле. Поэтни къайнай
тургъан джюрегин, толкъунлу къобан-
ча, джолуна базыб баргъанын, кёкге
чыкъгъан илячинча, анасыны аллын-
да хата этиб сюелген сабийча, джа-
шаугъа, суйген къызыны кёзюне

ышарыб къарагъанча, туугъан джерин ийнакъ къучагъына кысыб, бай этгенча, Ата джуртуна кертилигин кёрдюм...

Ол манга, окъуучусуна, кесини лирика болумун джукъдурду, джууабха, джюрегими бир назик затларын къозгъай келиб, сагъышландырды. Эсими титирете келиб, кёллендирди, кеси джарсыгъан джерде мени да джарсытды, кеси учунган джерде мени да учундурду. Кесине нёгер этди. Лирика герой бла кесинги арангда башха зат кёрмей, хар айтылгъаны кесинге тартыб тохтайса, быллай назмуланы окъусанг:

Ал соймеклик... къалай къутулгъун андан,
Ана сютча, сингиб къалгъан къанынга.
Не къадар кёб замаң кетсе арадан,
Ма ол къадар джууукъ келген къатынга...

Быллай сезимли назмуну ёлчеси джокъду. Хар адамгъа кёлтюралгъаны чакълы бир хазнаны береди: кими ууучу бла, кими да къучагъы бла.. суйгенлерича алсынла!

Сыбызгъыны элтиб алтын табхагъа да сал, алай салыныб турса, бир джансыз-сансыз затча къаллыкъды.

Уста, аны кѡлуна алыб, ауузуна элтсе уа дуния сейир ауаздан толады. Назмула да алай болурла деб келеди кѡлюбюзге: ачхычын табыб ачалсанг, сейир хазна сенкиди.

Хар адамны сыфаты башха болгъанча, болуму да, айтхан сѣзю да башхады, дейди поэт. Сѣз ючюн, биреу, кесине таблыкъны излей, сѣзню джалгъан шагъат этсе, ол башхачагъа азабды, джашаугъа бешиди, адамлагъа сѣгюмдю. Адамлыкъсызны бир осал, бир джийиргеншли шартыды ол. Поэт анга тѣзюмсюз къаршчыды, чыртда кечмеклик излемейди, джакъларгъа, джазыкъсыныб, джарашыб къалыргъа суймейди.

Назмула къысха болгъанлыкъларына, поэтика, философия магъаналары джукъарылмайдыла. Поэт сезимни теренинден сынаб къарай биледи джашаугъа, окъуучуну да биргесине чакъыра, ойлашдырады. Назмула тынч ангылашынадыла, мийик, кирсиз сезимлидиле, терен магъаналыдыла, кесгин, терк ангылашыниган тил бла таб къуралыб джазылгъандыла.

Джашау, дуния, туугъан джрутуна

кертилик, суймеклик, джерин, тенгин, эркишиликни, адамлыкъны, ариулукъну, аналыкъны дагъыда ала кибик мийик, асыл затланы багъалата, сакълай, джакълай билиу поэтни хар тизгининде, хар сёзюнде тубейди. Кюй, учхун бол да уч, адамлыкъ, эркишилик эт, джуртунга, халкъынга джарансы, дейди поэт. Адам къуру кеси джукъ да тюдю. Толкъун джетиб ташны джалаб кетгенча бир затды, адам адам бла, джери бла, къралы бла, халкъы бла уа — дуняды, суймекликди, джашауду...

Бу оюмну поэт быллай тизгинледе да айтады:

Джар оюлуб келген кибик, толкъунла
Джагъа таба атадыла башларын...
Рахатланыб, ызларына къайталла,
Бай этгенлей Джер-ананы ташларын.

Ахматны хар назмусуну энчи интонациясы барды, болумлу джумушу. Ала бары да бирге, къралны бирлешген халкъларыча, бир уллу ишни этедиле: адамны джюрегин «ишлейдиле», сезимлерин «къурайдыла», ич болумун «джаратадыла», тюз болумундан онглу этиб, багъасын ёрге

кѣлтюртедиле. Адамны багъасын. Къуру да кѣре тургъан затынгы башха тюрлю кѣргюзюб, не джийиргендириб, не сукъландырыб, не да ачыуландырыб, джюрегинге бир тукъум бир сейир таукеллик бере, кѣрген, сезген затынгы кеси кѣзю бла кѣргюзе, кеси болумунда сездире, сени кесини сѣзюне бойсундурады, кесини джанына тартады. Огъай, джалыныб, не да зор этиб кюрешмейди. Сен кеси разылыгъынг бла сюелесе аны къатына, не ючюн десенг, ол санга узатхан затын къагъытха ашыгъыш, не да болсун ары бир тюшсюнле ансы деб, джѣрмелеб къоймай, тюрлю-тюрлю поэтлик оюула бла джасаб, къыйыб, керкиб, бир асыулу тенгине саугъагъа этгенча кюрешгенди. Ма ол себебден болурму китабыны атына да «Оюула» деб атагъаны?..

Аналыкъны, джашауну ал башламын, тутуругъун поэт ариулукъгъа, асыллыкъгъа эн этиб, окъуучусун да анга ишексиз этеди:

Кѣб затлагъа къарагъанма тамамлы,
Джесир этген ариулукъдан эрикмей.
Тишируну эмчек салгъан заманы
Барындан да алапатды дерикме.

Бу сейир гармонияны сезген поэт, окъуучусу сезерин да излей, тартымай, кёлюнде болгъанын айтады, аны учундургъан, сейирсиндирген затдан къалгъанлагъа да юлюш джестерин излейди...

Китабда юч джюзге джууукъ къысха назму барды. Тематикасы эркинди. Поэт дыгалас этиб джукъ да излемейди. Назмула, таукел сууну толкъунларыча, бир-бири ызындан келиб турадыла: кими—къындан чыкъгъан къамача, кими, ата сёзча, деменгили, кими, биринчи сүймекликча, назик...

Аланы юсюнден кёб зат джазаргъа боллукъду. Ала бары да бирча болмазла, хар окъуучу да бирча ангылаб да баралмаз. Алай а китабны ичинде, бизни кёлюбюзге келген бла, чийсил зат джокъду. Ат башындан айтылыб, хо-хо деб джазылгъан оюмгъа биз тюбемегенбиз. Ахмат алкъын джолдады. Тик ёргесине, ауур солуй, инджилиб, ий, башына къачан чыгъарыкъма, деб дыгалас этмейди.

Уясындан къуш учханча, таукелди поэтни джюрюшю...

Къагъыйланы Назифа.

КЕКДЕ БОЛСА ДА
ДЖЕРДЕД АНЫ
КЪУШ КЕСИ.
ХАМАН ЭСИ...

Сен туугъанса
уяниган кюн табигъат,
Апрелни
чууакъ кюню тийгенде,
Энди сенден
джылыу алад джамагъат
Хар секундда,
хар минутда, хар кюнде.

Джюрек бюгюн
татлы сагъышдан толуд,—
Ишексизме,
ийнаныбма мен анга:
Сени ишинг
Дуняда сау болуб,
Къоркъуу джокъду
бир инсаннга, бир джаннга.

Кюрешеме
бояулары сайлаб джюзюн,
Деу адамны
салыргъа деб тюрсюнюн.
Алай а ол
кюнтаякъды, — туталмайма,
Нюрю аиы
аулаб джюрюйд джерни джюзюн.

Тил салады
сени атынг тилсизге,
Сокъурлагъа
турад сенден танг атыб,
Джюрегинги
юлешдинг да сен бизге
Кесинг кетдинг,
джулдузлагъа джол тартыб.

Деу джюрегинг
тохтатханда тебиюн,
Дунигъа
бар джылыуун къалдыра,
Къалалмады
табигъат да сериюн,—
Таула кибик
кюртле эриб къалдыла.

Джерден уллу
джокъ эди да аламда,
Адам улу
берди андан уллуиу...
Ол адамны
джюрегине сыйынды
Сагъышлары
бютеу адам улуну.

Кар. 2261

Джулдузланы
эм джарыгъын эследим,
Къарадым да
Мавзолейни кёгюне,
Ол Ленини
ёлюмсюзлюк джюрегид, —
Деген акъыл
келди мени кёлюме.

Джандет деген,
эшта, болур былайы, —
Хар адамгъа
Тейри эшик ачылад, —
Кюн ал бурун
Мавзолейге тиед да,
Андан сора
тёгерекге чачылад.

Туугъан джуртум,
джюрек сениге кертиди,
Керти къанны
къуйгъанса да саныма.
Кёлюм мени
мутхузлукъдан кериди,
Кюн таякъны
къошханса да къаныма.

Джашай эдик
къарангы тар ёзенледе,
Мууал ёсген
гюлле кибик хар бир миллет.
Октябрны
таукел къолу джетгенинде,
Хар инсанны
джюрегинде толду тилек.

Уч, не кыйыр
кёрюнмеген чегетде,
Есген кибик
тюрю-тюрю терекле,
Джуртубузну
къадамалы чегинде
Есебиз биз,
тюрю-тюрю миллетле.

Сюебиз биз
мелхумлукъну бекден бек,
Бир заманда
чекгенбиз да тарлыкъны.
Къарангы бла
тюбешмесек бетден-бет,
Багъалата
билмез эдик жарыкъны.

Къарамлада
танылады ёхтемлик,—
Халкъым мени
къутулгъанды тарлыкъдан.
Керти тюзлюк
бегигенди ёмюрлюк,
Джашауубуз
эшилиб кюн таякъдан.

Кюн батхандаи
бузлу боран борайды,
Джуртубузну
бузлатыргъа шошлугъун.
Совет халкъ а —
алгъа таукел барады,
Миллетлени
сакълай къарнаш шохлугъун.

Бузулдукъ тюлд
миллетлени шохлугъу,
Таула бирден
тебгинчиннге къозгъалыб.
Джетгинчиннге
Къобан сууну толкъуну,
Минги тауну
тѣпесине узалыб!..

Хар кърал да
адамладан къуралад, —
Биз — адамла —
тик этмѣйик араны,
Джарашыурукъ
бегимесе арада,
Къралгъа да
джетед аны зараны.

Бизни ючюн
ёлгенлени эслери
Биздед алкъын,
болсала да узакъда.
Джер тюбюнде,
къарангыда кеслери,
Къоллары уа —
бизге джарыкъ узата.

Мискин болду
душманланы халлары, —
Къара кёкде
къалтыралла кюл болуб.
Тюзлюк ючюн
ёлгенлени къанлары
Джер тюбюнден
джашнадыла гюл болуб.

Етгюр кёзле
къалмагъалла джумулуб,—
Гёзетделле
бизни сакълай ёлгенле.
Тюрсюнлери
къая ташдан джонулуб,
Сюелелле
шахарлада, элледес...

Ташча къатыб
къалмадыла атала,
Тюшгенликге
кёб къатылыкъ сынаргъа.
Джаугъа къаршчы
окъ, тоб болуб атыла,
Унутмалла
сабий башны сыларгъа.

Кёбдю бизде
тулпарланы санлары,
Къурч темирден
кючлю болгъан джанлары.
Окъ да, тоб да
тешалмагъан санлагъа,
Къартлыкъ, сен да
истем тюлсе, джанла ары!

Отубузну
буруб къояргъа кюлге,
Чабды да джау,
кеси къалды бууулуб....
Чёплеу башла
бурулгъан кибик кюннге,
Сау дуня
къалды бизге бурулуб.

Кюн батхандан
сууукъ джелле уралла,
Джургубузну
шохлугъуна къызыныб.
Миллетле уа
таула кибик туралла,
Бир-бирини
ышыгъына къысылыб.

Фашист «динди»
урушлагъа уулагъан,
Кёб инсанны
гюнахсызлай туурагъан.
Аджашдырсакъ
кёз туурадан аланы,
Чаре басаргъа
болур энтда аламны.

Къанлы къауум
батар къанда байлыкъгъа
Чабдыла да
хата алдыла башларына...
Джети кёкге
джораланган байракъла
Баш урдула
Кремлни ташларына.

Кёз алдайды
кёк асыры чууакъдан, —
Ийнакълайбыз
мамыр кюнню шошлугъун.
Сауут кюч тюлд
душманланы ууатхан, —
Миллетлени
къарнашлыгъыд, шохлугъуд.

О сыйлы джер!
Ауурлукъбуз юсюнге,—
Къойнунгдагы
хар байлыкъгъа небиз.
Кеч, бир-бирде
сени сакълар ючюнге,
Сени таба
тоб атыб да небиз...

Джер адамдан
къызгъанмайды несин да,
Биз да анга
сый беребиз, бёрк ала.
Башханы къой,
итни чабыб кёрсек да,
Джакълыкъ излеб,
узалабыз терк анга.

Джашауумда
кёб урсам да санымы,
Кетиб бара,
атлаялмай джолда сакъ,
Бир керс да
ачытмады джанымы,—
Джерни къойну,
ана кёлча, джумушакъ.

Хар къуру да
къайгъырайыкъ джашаугъа,
Керек болса,
баш урайыкъ, (ийилиб.
Бир игилик
этдинг эсенг сен анга,
Ол да санга
теджер минг къат игилик.

Къарт бла сабий
бир-бирине джууукъду,—
Деген айтыу
джюрюйдю бек эртдеден...
Бард алада
джер къойнуна джууукълукъ—
Ма бу болур
аллай оюм этдирген.

Джер бла кёк
бир-бирине тарала
Турсала да,
тыядыла кеслерин;
Бир-бирине
тюбешгенлей ма ала,
Биледиле
«ахырзаман» джетерин.

Джер бла бизни
арабызны бегитиб,
Эт джууукълукъ
къошадыла терекле.
Джерни дамын
санларында эритиб,
Узаталла
бизге дамлы кёгетле.

Сабийликден
сакъланады кёлюмде, —
Ма бюгюн а
джюрегимде джашайды,—
Къарт адамы
болмагъан юй тёрюнде
От болмагъан
от ауузгъа ушайды.

Бу гитчеди,
ол уллуд деб къарамай,
Этгенме мен
адамла бла кёб ушакъ...
Ёмюрюмде
эшитмейин барама
Ана сёзден
джылы эмда джумушакъ.

Туугъан кюнден
джашау бизни юретед,
Хар сёлешген
ойлаб айтсын деб кёлюн.
Сабийчикни,
джылы джете, джюрютед,—
Эртдесиниб
къояд сёлешир кюнюн.

Къалай асыуд
хар адамда джюрекге,
Сабий сезим
бизни терк-терк джокъласа.
Къанатлыла
къоналмагъан чегетге
Ушайды юй,
сабий таууш тохтаса.

Гитчеликде
эшитгенем джер шары
Турады деб
мюйюзюнде бугъаны.
Есе келе,
ангыладым мен аны
Башхада тюл,
адамлыкъда тургъанын.

Джер бла кёкден
зауукълукъну алмагъан
Тилли джокъду, —
тёгерекни суй, джакъла.
Табигъат бла
байламлыгъы болмагъан
Ушаб къалад
суусуз джерде чабакъгъа.

Джер бла кёк
дуниягъа къарауул...
Ол экиси
тутуб турад аламны.
Бир-бирине
суймеклик эм таралыу
Къарт болургъа
къоймай болур аланы.

Тюрсюнлени
тубейд хар не тюрлюсю
Магъана уа
алада кёб сырлыды;
Къаппа-къара
болад джерни тюрсюню,
Битими уа,—
таза алтынча, сарыды.

Сау заманда
асырайды джер бизни,
Ана сютюн,
кёкюрегин эмдириб.
Ёлгенде да
унутмайды ол бизни,—
Бешигбиз
болуб къалад ёмюрлюк.

Табигъатда
хар не да таб джарашыб,
Келишибди
джашауну тюз эбине...
Отну ызындан
сууну да терк джаратыб,
Сакълауулгъа
салгъанды хур джеримс.

Ау тюбюнде
келинлеча, къубулуб
Къаладыла
кюндюзгю кюн джулдузла.
Ингирде уа
тебсейдиле бурулуб,
Къара да тур:
башха болмай — хур къызла.

Чууакъ кёкде
джылтырайла джулдузла,
Бары бирден
джарыталла джерни ала.
Биз да, тенгле,
джулдузлагъа ушайыкъ,
Джуртубузгъа
джарыкълыкъны къошайыкъ.

Не бек эслеб
къарасакъ да биз кюннге,
Кёрюр мадар
джокъду анда тамгъаны...
Къарасакъ а
толгъан айны нюрюне,
Кёрюнеди
марал сютню тамгъаны .

Табигъатны
тюрсюнюне къарасанг,
Бек сейирди
бояулары ма аны:
Кёк, атача,
джарыкъ бетден къараса,
Джер-ананы
джумушайды бет джаны.

Тенгиз джутад
кемелени ичине,
Шахарланы,
эллени да алады.
Ургъанда уа
кесин къая ёшюннге,
Миялача
умур-чумур болады.

Джар оюлуб
келген кибик, толкъунла
Джзгъа таба
атадыла башларын.
Рахатланыб
ызларына къайталла,
Бай этгенлей
Джер-ананы ташларын.

Сууда болгъан
къарыу уллуду бютюн, —
Кюреш да сен,
аны хорлар тенг изле.
Ненча кеме
ичин джырад кече, кюн,
Джангыз бири
ыз къоялмайды тенгизде.

Акъ кемеге
миидим узакъгъа элтген,—
Кенгде къалды
тенгизни кёк джагъасы.
Не къадар бек
узайдым эсем джерден,
Аллай бирни
ёсдю аны багъасы.

Кюнден-кюннге
джашау алгъа урады,
Согъабыз биз
мелхумлукъну тартыуун,
Алай а мен
унутмайын турама
Кюлде бишген
от гырджынны татыуун.

Бююнлюкде
джашау чархын буралла
Тюненеги
бешикдеги джашчыкъла.
Джюрекледе
кёб алгъышла тууалла:
«Джашасынла
ёмюрлени джашлыкъда!»...

Чархыбызгъа
хар джерибиз керекди,
Артыкъсыз да
сакъ болайыкъ джюрекке.
Халкъыбызгъа
хар адам да билекди,
Артыкъсыз да —
керекдиле игиле.

Дунияда
джокъду тилден джумушакъ, —
Баласына
белляу айтса анасы.
Дунияда
джокъду андан къаты зат, —
Анасына
джууаб этсе баласы.

Сакъ болайыкъ
тилибизге сёлешген, —
Хар дауур да
къалад андан башланыб.
Дуниягъа
саллыкъды ол кёк ёртен,
Кеси аллына
къалыб кетсе бошланыб.

Ана тилинг
ана сютге джууукъду,
Къан бла сингиб,
къуюлады ангынга.
Къан ургъанча
ол да уруб турлукъду,
Сабийликден
сингдиралсанг къанынга.

Иги адамны
ауузунда болса тил,
Керек этмез
аургъаннга дарманны.
Уу джыланны
ургъанындан башха тюл,
Ауузуна
къуллукъ этсе аманны.

Хар кимде да
сёлеширге барды тил,
Эркинсе сен —
суйсенг, джырла, суйсенг, кюл.
Алай а аны
къымылдатхан аууз тюл,
Акъылынгды —
аны сыйын кёре бил!..

Не къадар да
керекди сый берирге, —
Сюймекликди
джашаугъа от тамызгъан.
Алай а андан
керек тюлдю эрирге, —
Хар кимге да
юлош джетсин намысдан.

Ал суймеклик....
Къалай къутулгъун андан,
Ана сютча,
сингиб къалгъан къанынга.
Не къадар кёб
заман кетсе арадан,
Ма ол къадар
джууукъ келген къатынга.

Кёб затлагъа
къарагъанма тамамлы,
Джесир этген
ариулукъдан эрикмей.
Тиширыуну
эмчек салгъан заманы
Барындан да
аламатды дерикме.

Къарадым да
сыфатынга, санынга,
Эслемедим
бир да бузгъан джеринги...
Айыб этме,
джарамады джаныма,
Болу ийис
этгени уа эрнинги.

Къараб сени
тюрсюнюнго кӛргенле,
Къалай тюрлю
тиширыуду, дейдиле.
Къонакъ болуб
босагъангдан киргенлей,
Къалай июрлю
тиширыуду, дейдиле.

Къарайма мен
табигъатха кёллениб,
Ашхы умутла
асыу бола джюрекге,
Бутакълары
акъ дарийге бёлениб,
Келинлеча,
сюелелле терекле.

Магъанасы
«ревность» дегенге келлик
Сёз табмадым,
къарадым да сёзлюкге...
Къарачайда
болгъан болмаз бу «кемлик»,
Деген акъыл
келди сора кёлюме.

Къалай сейирд
тайны аякъ алыуу!..
Сый береме
анга сабий кюнюмден.
Ал тюбешге
баргъан джюрек урууну
Эшитеме
тайны туякъ тюбюнден.

Суу кюсеген
гокка хансча, мууалса,
Сюйгенингден
айыргъанд да джазыуунг.
Кёз тийгенди,
керек эди дууа алсакъ,—
Деб къарт ананг
тыялмайды джарсыуун.

Джылдаи жылгъа
сагъаяды эсибиз,
Мадар а джокъ
джашау этер джангыдан...
Бир къобаннга
къарасакъ да экибиз,
Сюелебиз
сууну эки джанында.

Джюрегими
учундурад сыфатынг,
Къылыгъынг да,
сыфатынгча, аламат.
Алай а, бил,
бюсюреуюм-сыпасым
Сеннге туйюл,
атанг бла анангад.

Бирер чёб баш
бирер терек болгъанда,
Кёрдюм сени
акъ арбазны тёрюнде,
Эрлай эриб
бузлауукъ къар аллымда,
Тегерегим
акъ чакъгъанча кёрюндю.

Отдан эсе
кёб кючлюдю суймеклик, —
Терк огъуна
сезер къолун узатхан.
От джууукъдан
тебрей эсе кюйдюрюб,
Суймеклик а —
кюйдюреди узакъдан.

Бир кѡауумла
кѡз алмайла кѡзюнґден,
Бирсиле уа —
джараталла санынґы...
Барындан да
менге ариу кѡрюнґен,
Кирсизлиґид,
тазалыґыд кѡанынґы.

Кѡалай сукѡланама
тау джитилеге,
Эртденґи кюнню
биринчи кѡрлюк,
Алай сукѡланама
мен ол джигитге,
Сен джюреґинґи
джылыуун берлик ...

Сюйюмлюдю
билген адам уяла, —
Адеб бла
намыс турсун биргенгде.
Сюймекликде
джокъду ата не ана,
Илешеди
аны сыйлай билгеннге.

Сюймекликни
тюбейд хар не тюрлюсю,—
Барында да
джашайд таза иннетлик...
Ма манга уа
аланы эм игиси
Ата джуртха,
туугъан халкъгъа сюймеклик.

ТАШ ДА ТЫЙМАЗ
ТЕРЕКНИ
ЁСЕРГЕ БОЛСА
КЕРЕКЛИ.

Бузлаб къалма,
бузлу къарам эслесенг,
Аллай ышан
адамлыкъдан кериди.
Джылы къара,
бираз эсли бол да сен,
Джылы къолда
буз сюммек да эрийди.

Дунияда
кёбдю адамны юлюшю,—
Хар нени да
боллукъду ол онгларгъа.
Аны ючюн
керекди ол, кюрешиб,
Эм ал бурун
кеси кесин хорларгъа.

Барыбызгъа
бирча беред джашау дерс,
Аны ачхычы
турад кеси къолунгда.
Кимди сора
ма бу иште, айтчы, терс,
Киритни сен
буралмасанг онгуна.

Джашаугъа сен
бегитмссенг кесинги,
Бир ишексиз
кёрюнеди къоркъуулу.
Деменгили
этилмеген кёпюрню
Чайкъаб турад
ургъан сууну толкъуну.

Иш башласанг,
не бошасанг сен бир кюн,
Сернуйюнлюк
эсленмесин къанынгда.
Артыкъ да бек
къызарады кюн бютюн
Тууары бла
батырыны аллында.

Сен кесинги
сюйген да эт, къайгъырмаз,
Аны ючюн
сениге киши дау табмаз.
Алай а, бил,
сени быллай ышаынг
Чырт кишиге
тийирмесин заранын.

Кюннге таба
бара эсе адам кеси,
Аны ызындан
тартыб барыр кёлеккеси...
Алай болмай,
кери айланыб кетсе ол,
Кёлеккени ызындан
тартыб барыр джол.

Аллай бирни
сау-саламат джашады, —
Деб махтайбыз,
биреу джюзге ёрлесе.
Ашхы эди
адамланы джыл саны
Джылы бла тюл,
иши бла тергелсе.

Эр кишини
эрге ушасын хар неси,
Ехтем хали
къайнаб турсун къаиында.
Болду эсе
тобукъланган төреси,
Тобукълансын
туугъан джерни аллында.

Сабырлыкъ бла
сакъла болумну артын,
Джашау бла
джарашдыр (сен хатынгы,
Бир кесекчик
тёжюм табар амалтын
Дамсызлыкъгъа
баям этме атынгы...

Халкъыбызда
сёз джюрюйдю акъыллы:
«Иги адамны
сатыб (ал,—деб,—хоншугъа.»
Алыр эдик,
болмай бир да аккыллы,
Айхай, ол да
«сатылырмы» бошуна?..

Этмез затын
этиб къояды бирде,
Адам кесин
аманлыкъгъа бошласа...
Къарайыкъ биз
сабийледе кёзлеге,
Джюрегибиз
къаты бола башласа.

Ёмюрюбюз
терк барады тик ёрге,
Джылгъа этиллик
такъыйкъагъа толады.
Ол себебден,
такъыйкъаны сирелген
Джашауундан
сау джыл артха къалады.

Ётгюрлюкню
биргесине джегилиб,
Басымлылыкъ
турсун сени биргенгде.
Къабыннганда
тюлдю, ийнан, джигитлик,
Болса, болур
кесин тыя билгенде.

«Туз джалагъан
суу ичеди», — дейбиз биз,
Азаб излей,
аманлыкъны этгеннге...
Алай болса,
ол азабдан умут юз, —
Ушаб къалад
суу къуйгъаннга ёртеннге.

Хар нени да
кюреш билирге эбин,
Гитче затха
сансызлыкъдан бол къуру.
Бек гитчечик
болгъанлыкъгъа бал чибин,
Кёбдюреди
ургъан джерин бек уллу.

«Сабыр туюбу
сары алтын», — билебиз, —
Келтирейик
энтда мисал биз анга:
Сют къайнаса,
кёмюк этиб кёребиз,
Суууса уа —
къаймакъ атад башына.

Кыйын кюнде,
тутмай аны къарасын,
Эс джыяйыкъ,
джашау бизге дагъанды.
Не бек уллу
джарсыуну да джарасын,
Заман кеси
дарман табыб багъады.

Билалмайма
не къадар да кюрешиб,
Разы эдим
мынга джууаб табылса:
Эки тюрлю
нек сынгсыйды бир эшик,
Къолунг джетиб,
ачылса, не джабылса?..

Кёрюнмезча
гитчечикди адам кеси,
Тенглешдирсек,
уллу затлагъа кёрс.
Алай а бек
мазаллыды аны эси,
Сау дуньягъа
болуб турады төре.

Къарангы
ёзен да къалады джарыб,
Кюн хурметин
тёкген чакъда, суйюне.
Дуниягъа
къарагъанлай, ышарыб,
Хар адам да
бёленеди суйюмгс.

Иннетинги
къаралталмаз джалгъан сёз,
Къыйналсанг да,
ачыуланма, чыда, тёз.
Не къадар кёб
учсала да къаргъала,
Кюнню кёзюн
джабалмазла, бил, ала.

Кюнден кюниге
иги болады джашау,
Аны чархын
бургъанлагъа минг махтау.
Джашау бла
билмегенле тенг атлай,
Излейдиле
анга чурум эмда дау.

Мешна согъар
дарий тюлдю чархыбыз,
Хар чыгына
эс бёлейик къаты биз.
«Халылары»
тебреселе ычхына,
Къыйын болур
джарашдыргъаи ызына.

Сен биреуню
артыкълыгъын эслесенг,
Кеси аллынга
сынгыб турма, эсле сен.
Не, джараш да,
сыла джюрек джарангы,
Не, даулаш да,
айыр да къой арангы.

Юсюбюзде
бир джерибиз ауруса,
Ма алайгъа
турабыз биз къол соза,
Аны ючюн
болурму экен ма бизни
Артыкъ да эс
бёлгенибиз онгсузгъа?!

Ариулукъду
Кёзюбюзню къууаты.
Адамлыкъ а —
къошад бизге халаллыкъ.
Хар игини
бирд кёлюнде мураты;
Ариулукъ бла
бирге турсун адамлыкъ.

Араб патчах,
аугъа атыб джыланны,
макъаны ийгенд,
сынар ючюн къылыгъын...
Алай а ол
сан эгмегенд макъаны,
Аллындагъы
аугъа атханд мыллыгын.

Тик джолчукъда
биреу тюбоб айюге,
Абзырагъанд,
мадар табмай бу ишге...
Айю анга
джол къойгъанда, «сый бере»,
Адам аны
тюртюб ийгенд энишге.

Джут къартчыгъа
гурт тауукъну тюбюнден
Джюджеклерин
атылгъанда къымыргъа.
Боран улуб
тауукъну хар тюгюнден,
Къоймагъанды
къушну джууукъ къонаргъа.

Джаигы эшик
ишлетиб сен юйюнге,
Эшик башха
башынгы уруб башладынг, —
Джангырт аны,
кирме да сен, ийиле,
Урмаз ючюн
башхала да башларын.

Джаны болгъан —
Хар неге да юренсин,
Юренсинле,
хар не асыл джумушха.
Ауuzu болгъан —
Хар не зат да биленсин,
Биленсинле
урушха тюл, турмушха.

Не бек терен
джута эсе ташларын,
Бети ол къадар
сыйдам болад къобанны;
Сюе эсенг
къалдырыргъа ташатын,
Терен тута
бил ичингде болгъанны.

Уллу кёллю
болмагъанса ёмюрде,
Санынга кёре
излегенсе джуургъан.
Кеси аллына
берилмегенд джукъ сеннге,
Хар атламынг
халал тер бла джууулгъанд.

Кетсин мени
санларымдан кюч, къарыу, —
Неди амал,
къыйналсам да тѣзерме...
Тас болса уа
Шохха, тенгнге ышаныу,
Джашауумдан
умутуму юзерме.

Мен аманнга,
игиге да джолукъдум, —
Бирле ашны,
бирле ташны ийдиле.
Аманланы,
тюшюмюча, унутдум,
Тюнюмдеча,
биргемделле игиле.

Билмедим да
бир кюн эслеб атларгъа,
Къумурсханы
басыб кетдим джолумда...
Къалай къыйынд
джаны болгъан затлагъа
Джашау этген
эсленмеген болумда!..

Кёб адамны
джашаууна къарадым,—
Бир зат мени
джюрегими ашайды:
Ссзимлерин
джелге чачхан хар адам
Суу джагъада
къуу терекге ушайды.

Кюрешеме
акъылым бла ёлчелеб,
Билалмайма
не айтыргъа бу ишге:
Не къадар мен
мийик ёрлеб тебресем,
Ол къадар бек
тартад джюрек энишге.

Бек кёб адам
болур манга джарагъан,—
Мен да алагъа
керек болсам керек эд...
Адамланы
онгсуз кюнюн марагъан
Инсанладан,
Джазыу, мени кери эт!

Тюбeб кълсам
ёшюн уруш этгенге,
Ешюнiоне
ёшюн салмай ёталмам.
Джолукълсам а —
сыйы фла келгенге,
Джюрегимден
юлюш этмей кеталмам.

Кёбдю сени
алгъанынгдан бергенинг,
Джуртубузда
урунаса махтаулу....
Джашырма сен
кълларынгы берчлерин, —
Аладыла
тутуругъу джашауну.

Акъылында
болмагъанны кыялуу
Джюреги да
эркин тебиб урады.
Аяз къакъгъан
джері болса джашауиу,
Джарыкълыкъ бла
джылытханлай турады.

«Мал тейриси
адам», — дейдиле халкъда, —
Джашау кесид
илешдирген аланы.
Хайыуанны
къачын кёрмеген — хазна
Сюялыр деб
айталмайма адамны.

Къумлу тюзде
сакъсаулгъа тубедим,—
Ол тура эд
бармакълача къарышыб,
Ким къойгъанды
муну былай туб этиб,
Къалдымы экен
шыбыла бла къагъышыб?..

Джол юсюнде,—
Бир адам да эслемед,—
Юзюб алдынг
чагъыб келген гокканы;
Ариулукъну
къачын кёре билсенгед,
Ишексизме,
къол созмазэнг сен ары.

Макъа кеси
чабыб барад джыланнга,—
Ма ол анга
къоркъакълыкъдан «терилед».
О дуня,
барды тилегим санга:
Адамланы
къызбайлыкъдан кери эт!

Кёб затланы
баджарыргъа учуна,
Кече сайын
сыйлы умутла этесе.
Танг атса уа,
бош затла бла булджуна,
Биягъынлай,
ингиринге джетесе.

Джарты джолда
къойма, джашау, арт буруб,
Болмай эсе,
атландырма дерикме...
Кертини тюл,
оюнчакъны тутдуруб,
Уллайгъанда,
сабийнича, терилтме.

Учхан къушда
аякъ да бар, къанаг да бар,
Уясы да
бек мийикде, ёргедеди.
Уу джыланны
дунясы адаргыды, тар,
Кече, кюн да
къара джерде сюркеледи.

Ётгюр къушла
джыртышадыла кёкде,
Уу тырнакъла
бир-бирлерин жаралаб.
Джубуранла
джоргъалайдыла джерде,
Кеслерине
гыл тюшерин джоралаб.

Сабийлени
ёсдюргенча, кюрешиб,
Ёсдюребиз
къолубуз бла гюллени,
Ма ала да,
бизге халал илешиб,
Джарыталла
бизде джашау кюнлени.

Таурухдача
насыблыса сен кюндюз,
Ишге толу
бересе да ангынгы.
Иш бошалса,
къыйналаса бек кемсиз,
Къуу-шуу арбаз
сакълайды да аллынгы.

Халал адам
сени къыйын кюнюнгде
Тюлдю, ийнан,
болушмайын къалаллыкъ...
Туугъан кюнден
сингдирейик хар кимге
Иинет тюзлюк
эмда джюрек халаллыкъ.

Бир суймеген
адамынг бла тубетиб
Къоюучанды
джазыу, аны бошласанг...
Юйдегинги,
юйюнгю да туб этиб
Къоярыкъды,
буйругъуна бой салсанг.

Кёз алмайын
къарайма мен эртденли,
Къалай сейирд
тыш къарамы ёртенни!..
Алай а андан
чартлаб тюшген джилтинчик
Къара ыркым
этиб къояд этинги.

Акъыллыды
этген адам шкокну,
Окъ кеси уа —
сылхырбашды, сезимсиз....
Басымлы адам
тыйыб турлукъду окъну,
Ерге-энишге
атарыкъды джелимсиз.

Джюрегибиз
саныбызгъа чекчиди,—
Кече-кюн да
бардырады къуллугъун.
Тилибизни
сууукъ ууу джетгинчи,
Билеме ол
чекде къатыб турлугъун.

Джюрегиме
этиб турад ауурлукъ,—
Ойлашырча
тюлмюд, тенгле, бу затха:
Къурч темирден
деменгили ауузлукъ
Салынмайды,
къарайма да, хар атха.

Къанатларынг
сау тургъанлай юсюнде
Джашагъзандан
темир ауда термилиб,
Къанатсызлай
къалыб кетген кёб иги,
Умутунгдан
терк огъуна тюнгюлюб.

Табигъат тюлд
юретилир керекли,
Алай а анда
бир сейир зат тюбейди:
Къыш сууукъда
тешиндириб терекни,
Джай чилледе
джасандырыб сюейди.

Къобан сууну
сирелдим да юсюне,
Кёрдюм аны
инджилеча ташларын.
Тау кёлде уа —
омакъ таула кюшене,
Ехтем тутуб
тура элле башларын...

Олтурдум да
кенг талада, кюн бетде,
Кёгюрчюннге,
къаргъагъа да къарадым:
Бир къанатлы
учду, кёкню кёк эте,
Экинчи уа —
ызын къойду къаралдым.

Бир къуу терек
сюеледи туурамда,
Аны юсюнден
келди манга быллай ой:
Ариу ийис
урмай, къатыб тургъанда
Хар терекге
таш суратды де да къой.

Джылы джангур
эмда бузлу бурчакъла,
Турадыла
кёкню халын кёргюзте:
Бири тюшед
бушуу бузлатхан чакъда,
Экинчиси —
къууанч ургъан кёзюуде.

Мырды сууча
кёзбау тюлдю айланма,
Хар къуру да
бурулады кёрюнюб.
Гурушхалы
нек болабыз сора анга,
Кёре тура
кете эсек кёмюлюб?!

Бир маскечик
эследи да парийни,
Шын турдула
аны эки къулагъы.
Талаб, джыртыб
къоярыкъча джекирди,
Ол джанында
болмай къалса... хунаны.

Темир ауда
кёрдюм да мен къапланны,
Сейир этдим
аны джашау халына:
Джыртмай эд
къой мыллыкны, джутлана,
Кеси тутуб
алмагъанд да аллына.

Джюрегимде
тинтген сайын аламны,
Дуниягъа
дауум болады аслам,
Табигъатны
сютюн эмген маралны
Къанын тѣгюб
не ючюн джашайды аслан?!.

Джашай барса,
хар не зат да тюрленир,
Табигъатда
анга мисал толуду:
Джай иссиде
кериледи да темир,
Къыш сууукъда,
джыйырылыб, солуйду.

Терек болгъан
бары мутхузд кышхыда,
Джайгъыда уа
джарыкъ тюрсюн алалла:
Бир къауумла
чыммакъ джаулукъ кысханда,
Экинчиле —
джанил отда джаналла.

«Джай келгенлей,
уянама мен да терк,
Ма сенича,
джасанама чыммакъ-акъ,
Къуу болама,
къол тиймейин сора нек?» —
Деб тарыкъгъанд
гокка хансха чыгъанакъ.

«Къабугъуму
ашайсыз да балсытыб,
Кесими уа —
быргъайсыз кир багушха», —
Деб эте эд,
кёлю бла ахсыныб,
Балий сюек
адамлагъа гурушха.

Бир къара таш,
тау башындан тюртюле,
Эзгенинде
гокка хансны сабагъын:
«Кирмегеенг
келиб мени тубюме», —
Деб ачыулу
бошлагъанды тамагъын.

Абадан суу,
бузлайма деб кърккыгъандан,
Барыб турад
бойсунмайын кишиге.
Гитче суу а,
аз да сууукъ кыаккыгъанлай,
Тохтайды да,
түшюб кыалад «кишеннге».

Атылтырны
аллы бла динамит,
Кюрешеед
акъ кыаягъа кёл бериб:
«Эс ташлама,
хомух, кесинги бегит,
Сен тюлмюсе
тоханала тёшерик»...

Бир ишексиз
отдан эсе ёллюгюм,
Саным мени
тютюп этмей къабынсын.
Алай болмай,
суудан эсе,— ёллюгюм
Кёлде туююл,
ургъан сууда табылсын.

Ашхы адам
башлагъанда ахыр джол,
Ачы хапар
элден-элге джайылад.
Саулугъунда
ненча игилик этсе ол,
Арбазына
аллай бир халкъ джыйылад.

Бек кысхады
Элияны джашауу,
Джанады да
терк джукъланыб кетеди.
Алай а, бил,
аны джашил джашнауу
Джерни джети
къатындан да ётеди!

От бла тютюн
туугъанлыкъгъа бирге-бирге,
Тюрлю-тюрлю
болад этген джумушлары;
Бири къалад,
джылыу бере, биргебизге,
Экинчи уа —
учад джел ургъан джары...

Къыйнайдыла
тюрю затла къайдагъы...
Сабийликден
турад бу зат эсимде:
Мийиклигин
алыр ючюн къаяны
Бегителле
чюйню аны кесине.

Джюрегиме
джюз джарсыуну кёкледи,
Шыбыланы
шаркъ этгени кёкледе...
Асыры бек
джаннганындан болурму
Аны эрлай
эриб, кюйюб кетгени?

Тойну аллын,
джелмаузча, тыйгъанды.
Алыб кетиб
аджал сени нанынгы.
Къара чепкен
къучагъына джыйгъанды,
Ана сютча,
таппа-таза санынгы.

Сау этерге
бармайд адам ёлгенни,
Баргъан чакъда
къайгъы сёзге биреуге.
Барады ол,
бушуу таудан кесекни
Тутар ючюн,
къалгъанлагъа тиреуге.

Джууукъ адам
ауушханын кёрдюм да,
Мен тюшюмде
къыйынлашыб ууалдым..
Сора уяныб,
сау болгъанын билдим да,
Ол джангыдан
туугъан кибик, къууандым.

Тереклеринг
болгъандыла кёгетли,
Сен тамызгъан
от джанады тыбырда.
Юйдегинг да
тюлдю джукъдан керекли,—
Энди кесинг
рахат джукъла къабырда.

О дуня!
къалай-алай десенг да,
Сени бла
байланыбды джолубуз,
Неди амал,
къаллай аджал берсенг да,
Сау заманда
эгме ансы болумсуз.

Джашай келиб,
ауруу бизни джокъласа,
Нек болабыз
джашаугъа биз, айт, даулу?!
Дунияда
ёлюм деген джокъ болса,
Былай кемсиз
сюермедик джашауну?!.

Хар къайда да
къабыр да бар, эл да бар,
Арада уа
джокъду темир къабыргъа...
О джамагъат,
табылмазмы бир мадар
Эл бла бирге
ёсmez ючюн къабырла?..

Гюллени биз
сыйын сакълай билебиз,—
Къалай сейир
джасайдыла таланы!..
Ала бла
бешикни да бёлейбиз,
Къабыргъа да
салабыз биз аланы.

Адам бла
аджал деген — бу затла,—
Бир-бирине
къандан-къаннга джаудула.
Джашау ючюн
кюреш ачыб тургъанла
Елмейдиле,—
ёмюрлюкге саудула!

Инсан джокъду
дунияда ёлмезлик,
Тилегим бард
бютеу халкъны атындан:
Керек тюлдю
бизге джашау ёмюрлюк,
Елген кюнде,
ёлейик биз къартлыкъдан.

ДЖАШНЫ КЪОЛУ
БОЛСА ЧЕМЕР,
МЫЙЫГЪЫНДАН
АРКЪАН ЭШЕР...

Учузлукъгъа,
сыйсызлыкъгъа алланма,
Тюзлюк кибик,
кирсиз болсун ёзегинг.
Кукалыкъгъа,
субайлыкъгъа алданма,
Осиятча,
керти болсун сёзлеринг.

Джашлыгъымы
зыраф этмей оюннга,
Оюмладан
къурадым мен оюула.
Разы эдим
хар адамны кёлюнде
Туудурсала
ала джангы оюмла.

Халкъым мени
ёмюрлени кюрешиб,
Сюегенди
сёз байлыкъдан тохана,
Энди андан
ким да алад юлюшюн,—
Джашайбыз биз,
халкъыбыз бла махтана.

Сейир тюлмюд
харифлени ишлери,—
Окъланыча,
къоргъашындан къуялла,—
Къап-къарала
болсала да кеслери,
Джюрекледен
джарыкъ ызла къоялла.

Хар адамны
джашаууна къарадынг,
Хазыр болуб
тюзлюк ючюн джанаргъа.
Джылларынгы
къысхартса да къаламынг,
Кёпюр джайдынг
ёлюмсюзлюк джагъагъа.

Бу суратда
кюн джарытад болгъанны,
Ашхамда да
кюн тийгенча боласа.
Сора унутуб
аны сурат болгъанын,
Аязынгы
кюн къорургъа созаса.

Бояула бла
кѳурагѳанса сен кюйюз,—
Кѳз алмайма
кѳмкѳк чегет таладан.
Бояула тюл,
нарат бла ханс ийис
Уруб турад
хаман манга аладан.

Джанкѳылычны
эниклерге тюрсюнюн
Келишеди
бояуланы тартыуунг.
Айхай, энди
не зат бла кѳргюзтгюн
Джангур синген
тау хауаны татыуун?!

Тартыуланы
тизесе акъ къагъытха,
Эсге тюшген
тауушладан «эсире» :
Къарылгъачла
къоннган кибик чыбыкъгъа,
Сейир сурат
кёрюнеди кёзюме.

Бек кёб адам
кюрешгенди къадалыб,
Салыр ючюн
табигъатны суратын...
Бермез аны
барын бирге къошсанг да,
Кюнню джангыз
бир ышаргъан къууатын.

Тауушлада
сылджырайды аны эси,
Бармакъларын
тиекледе джортдурад.
Къарау сокъур
болгъанлыкъгъа ол кеси,
Фахмусу бла
дунияны джарытад.

Джарты ёмюрню
сен сахнада джибердинг,
Хар къуру да
ойнай къыйын халланы.
Эртде огъуна
бузларыкъед джюрегинг,
Джылытмаса
залны джылы къарамы.

Джукъланыр деб
кьоркъма бир да джашауунг—,
Халкъыбызгъа
сюймеклигинг къайнайды..
Джанкъылычны
къысха эсе да джашнауу,
Джер бла кёкню
бир-бирине байлайды.

Заманында
эс бёлмейбиз фахмугъа,—
Ол кеси уа
билмейд кеси багъасын,—
Джукъланганлай,
тизбиз кёб махтаула,
Ол а аны
ис затына джарасын?!

Циркде барла
ойнаучула, ишчиле,
Хар бириси
кюрешеди, эринмей.
Алай а, бил,
хар бирини ишине
Бирча багъа
ёмюрде да берилмейд....

Сюе эсенг
джазгъанынги чыгъарын
Миллет «чекни»
къуршоууну тышына,
Кенгиге узат
джюрегинги чырагъын,—
Турма юйюнгю
хунасына ышыла.

Фахмусузлай
туусанг, — неди амалынг, —
Джокъду мадар
ёрге мийик ёеерге;
Джюз къат джюлюб
кюрешсе да сакъалын,
Джангыз бир тюк
чыгъарыкъ тюлд кёсеге.

Ол джууукълукъ
бек мардасыз мутхузду,
Хар къуру да
махтаб тургъан ахлусун.
Ол адамны
джашауу бек къутсузду,
Кёзге тутуб
тура эсе фахмусун...

Къарт кюршед
кёкенлени тенг кесиб,
Кетерле деб
бир-биринден кенг ёсюб...
Бир къауумла
фахмуну да ма былай
Бутар элле,
аз да мадар табханлай.

Кёзбау фахму бла
атын къояргъа
Къаст этиб джюрюген
бир къауум адам,
Тенгиз юсюне
суратын салыргъа
Кюрешген
мискиннге ушайды тамам.

Ишлесеед —
уллуд муну фахмусу,—
Деб силдеб да
сирелебиз, истемей..
Мени айтырым
буду анга — ахырсы:
Керти фахму
тёзаллыкъ тюлд, ишлемей!

Джазаргъа суйгени
барына бирден
Бойсунуб бармайды,
билеме, назму.
Джашаугъа джарый,
джарый да билген
Чомарт кёллюге
илешед фахму.

Хазыр тургъан
сокъмакъ бла джюрююню
Сабыр эт да,
бу сёзлени ангыла:
Ызын басыб
баргъан адам биреуюню
Ёмюрде да
ёталырма аллына?

Тюнюнге тюл,
тюшюнге да кирмегси
Джерлеринге
джазаса сен джырынгы;
Джалан аякъ
джерни басыб кёрмеген
Сезалырма
джерде болгъан джылыуну?..

Алгыы бурун
джюрегингде джазмайын,
Къалаб барсанг,
къаламынгы къарылта,
Башха адамны
джюрегине базмайын,
Джазгъанларынг
джукъланырла къагъытда.

Джазарымы
какъ джюрекден джаздыр деб,—
Ма буду да
къадардан баш тилегинг,
Ол сеbebден,
башлагъанлай сен ишлеб,
Къалам учха
кёчюб къалад джюрегинг.

Келе эдим,
джолда тизе харифле,
Кюнюмед да
назмулагъа къызынган:
«Тёлеу тюшген
болур мынга, харибге»,—
Деб биреуле
шыбырдалла ызымдан.

Таулу киши
кеси ёсдюрген уланны
Халкъгъа туру
махтамагъанд ёмюрде...
Аны «унутуб»,
кесинг тизген джырланы
Эркелетиб
къояса сен бир-бирде.

Назмулагъа
биз суйюнюб джегилдик,—
Сора аны
излейик баш тѣлюсюн.
Магъанада
эсленмесин дженгиллик,
Сѣзлерибиз,
шоркъа кибик, тѣгюлсюн!

Иги назму
джашауну тюз кесиди,—
Окъудум деб,
аууз бармайд айтыргъа.
Суусабынгы
къара сууча кеседи,—
Тогъудум деб,
айгхан табды алагъа.

Бир къауумла
тутуб омакъ къаламны,
Кюрешелле
халкъгъа ауаз берирге.
Къалай иги
боллукъ эди аланы
Джазгъанлары
Ишлери бла бегисе...

Кече, кюн деб
къулагъынга алмайса,
Кюрешесе
назмулагъа къадалыб:
Кюндюзгюле
чиммакъ джашнаб бармайла,
Кечегиле
къалмайдыла къаралыб...

«Кесинг суйген
бир зат окъучу манга», —
Деб бек къаты
къысды мени биреулен...
Эсгермеди
джангы джетген уланнга
Тынч болмазын
суйген къызын кѣргюзген.

Кюрешеме
урлукъ излеб сѣзледен,
Ол битимли
топуракъгъа тюшерми?
Толурму экен
мурат, кесим излеген, —
Халкъ кюсерча
дамлы кѣгет бишерми?..

Джыр тизгинле!
Къанатлыгъа ушайсыз,—
Джаугъа джауча,
шоха шохча болугъуз.
Игилеге
кёгюрчюнча учарсыз,—
Аманлагъа
къаргъа болуб къонугъуз.

Джылтырагъан
сёзле излеб, аллымы
Ай бла кюннге
буруб узакъ кечиндим...
Кеси ёмюрю
тотланмазлыкъ алтынны
Джер тюбюнде
сакъланнганын кеч билдим.

Тыгъырыкъ да
озуб болад джазаргъа,
Къанатларын
кёрген чакъда джюрегинг.
Болушмайды
мермер ташлы тохана,
Не азчыкъды
тюшдю эсе джебесинг.

Джазгъанынга
толу бермей кесинги,
Кечинесе,
заманынгы ашыра,
Бу оюмгъа,
тилейме, бур эсинги:
Джашауда
джукъ берилмейди бошуна.

Джюрегимде
элеу бла сёзлени,
Бир-бирледе
чыгыб къалама тангнга.
Алай эте,
сёзю алтын гёзснн
Ачылыр кюн
чыгыр эсе уа манга...

Ал башланган
баразаны ийснн
Сеземе мен
сени хар бир сёзюнде.
Джангы бишген
кёгетни эм игиснн
Ашагъанча
боласа ол кёзюнде.

«Къама» деб башлайды
джыргъа тилленген,
Керекди анга да
бир кесек аяу.
Асыры кёб уруб
душпукъ тиллени,
Сюлпогер ауузгъа
салмайыкъ къыяу.

Керек тюлле
зынгырдауукъ махтаула,
Керти факму
кёргюзте билир кесин...
Не къадар бек
къаралдым эсе хауа,
Ма ол къадар
кёрюнеди от кесгин.

Хар сёзюнге
излеб джангы бояуну,
Кюрешесе,
табигъатны эниклеб.
Адамны уа
этесе сен «аялу»,
Табылмайды
окъургъа да эджиклеб.

Хазна кюнню
солутмайын къаламны,
Назму джаздым
таза кёлден халкъыма...
Аз болса да
тизгинлери аланы,
Джанкъылышча
кёб тюрсюнлю болсунла.

Аллыкъ адам
сатыучуну
Кёсюне тюл,
затларына къарайды.
Иги окъуучу
джазыучуну
Кесине тюл,
джазгъанына къарайды.

Къагъыт бетге
тюшюралгъан затларынг,—
Ала сени
юретилген атларынг.
Излей эсенг
атлы аскерни къуараргъа,
Таукел эмда
джигер болсун атламынг.

Бир зат манга
сабийликден туурады,
Сагъыш эт да,
магъана таб алада:
Къаз къуру да
къакъ-къакъ эте турады,
Гугурук а —
къычырад танг алада.

Бек эригиб
сыйдам джолда барыудан,
Таукеллениб
таугъа ёрлеб барама,
Боллукъ болур
келгенича къарыудан:
Не кетерме,
не мийикден къарарма.

Махтау атад
бир-бирлени бек кенгнге,
Тыйыншлыды
чертерге ма былайын:
Керек тюлле
учуз махтаула меннге,
Адамлыкъны
къучагъында къалайым.

Осал адам,
ариу эсе да кеси,
Сёлешгенлей,
тилинден буз тебинир.
Асыл адам,
бола турса да эрши,
кёзлеринден
кюнню нюрю тёгюлюр.

Хар затда да
энчи хали болады,
Кёбдю анга
табигъатда юлгюле:
Гёбелекке
хар хансха да кьонады,
Бал чибин а —
кьонзд джангыз гюллеге.

Бирча тууад
булбул бла кьартчыгъа,
Ууахты уа —
эки тюрлю келеди.
Бири ёлед,
эт кесекден кьарыла,
Экинчиси —
джырын джырлай ёледи.

Ариулугъун
сюйген адам сакъларгъа,
Адамлыгъын
тутсун мийик, ёргеде...
Мийикликге
джаратылгъан затлада
Эрши джанны
кёрлюк тюлсе ёмюрде.

Фахмум джокъ деб,
сен кесинги «талама»,—
Фахмусузлай
киши туумайд аламгъа;
Фахмусуну
болгъан джерни табалмай,
Ма ол зат бла
алджайдыла адимла.

Хар нени да
барды келир кёзююу,
Хар не зат да
тутад кеси адетин:
Терек алгын
чагъады да тёзюмлю,
Андан сора
бериб башлайд кёгетин.

Ким да суюд
Асыл таугъа ёрлерге,—
Асыллыкъды
хар адамгъа акъ тамал.
Асыллыкъны
тылпыуу ургъан джерледе
Асыллыкъгъа
аякъ тирер джокъ амал!

КЪАРАЛГЪАНЛАЙ
КЪАЛАД КЪАРГЪА,
КЪОНСА ДА ОЛ
ЧЫММАКЪ КЪАРГЪА

Къызгъанмайкъ
тюз адамны махтаргъа,
Айыбына
тубетейик терслени.
Аманла бла
къан къазауат ачаргъа,
Игиледен
алайыкъ биз дерслени.

Темир чыбыкъ
мардадан бек тартылса,
Терс чыгъады
къыл къобузну тартыуу.
Айтыллыкъ зат
хыны халда айтылса,
Тас болады
сёзню сыйы, татыуу.

Биреу меннге
терслик этиб кетди деб,
Керекмиди
къара кийиб туругъа?!
Мукъладисден
терсни тутар ау ишлеб,
Борчлубуз биз
хар джерге да къуругъа.

Хомух адам
кюрешеди чыдаргъа.
Чыдамасын —
терсни джолун терк кессин!
Табыныргъа
керек тюлдю къадаргъа,
Бугъоуларгъа
керекди 'терсликни кесин!..

Тыш къарамны
ариулугъу не берсин,
Адамлыгъынг
чола эсе юсюнгде?!.
Отоуунгда
от джаннгандан не келсин,
Тыбыр ташынг
тура эсе юшюте?!.
.

Джая барсанг
джалгъан сёзню хауагъа,
Кеси ишинг
къалыр санга дауагъа.
Мыллык сезген
къаргъалача, ма ала,
Сарын тартыб,
босагъанга къонарла...
.

Тукъум-джууукъ
айырыучу «адетле»
Бегисинле
мени къанлы джауумда;
Бир ананы
сютюн эмген миллетни
Бёлюб къояд
талай ууакъ къауумгъа.

Дунияда
тюбейдиле инсанла,
Джангыгъа тюл,
эгиликге илешген.
Хурджунунда
сернек тобу тургъанлай,
Отлукъ ташха
чакъкъыч уруб кюрешген.

Анамыча
сюеме мен Джуртуму,
Деб туюесе
кёкюрекни хар кзуру.
Не махтауу
барды сора, айт, муну:
Эте эсенг
сен инсанлыкь борчунгу?

Кёргюзесе
алдырланыу белгинги,
Хар кзуру да
баш ураса къарыугъа.
Хар онглогъа
бюгюб барсанг белинги,
Къоркъмаймыса
муккур болуб къалыргъа?!.

Адамланы
аз тюбемейд асылы,—
Алай да биз
аманладаи къанабыз.
Джюреклени
керебиз да асыры,
Халаллыкъ бла
харам сёзге къалабыз.

Баш урабыз
хар адамгъа, шежде къылыб,
Не айтса да,
сёз салмайын алабыз.
Ахырында —
тас болады энчи къылыкъ,
Хаух кийинген
адамгъа ушаб къалабыз.

Сен кечиксенг,
чакъырылыб бир джерге,
Къыйналсаңг да,
кюреш ары бармазгъа;
Заманындан
артха къалы келгениге
Эм ал бурун
ит тюбейди арбазда.

Бу адамны
ким да ариу биледи,
Бард юсюнде
аны бир тюрлю шарты:
Ишде хакъы
толу барса сюеди,
Иш кюню уа —
болса хаман да джаргы.

Биреу муну
ташдан джонуб этгенча,
Этиб кьойду
уллу кёллю иш аны.
Хар бир сёзю
гюрюлдейди, ёртенча,
Бетипде уа
джокъ джылыуну ышаны.

Къарт темирчи
хаман тюйгенлей темир,
Танг аладан
экиндиге джетеди.
Аны эниклеб
эте болур, бир «тенгим»,
Сёлешгенде,
темир таууш этеди.

Олтурады
столунда баш кѡагъыб,
Татлы тюшдю
хаман аны кѡргени...
Бард аллында
аны сынгар бир кѡагъыт:
Графиги
джал алынныкъ кюнлени.

Бир танышым
аман тюшле кѡрдюм деб,
Тарыгъады
юйден-юйге айланыб.
Не этсин да
аллай тюшле кѡрмейин,
Эси турса
аман затха байланыб...

Кёчгенинде
кабинетге гитчерек
Кенг бёлмеде
эркин ёсген биреулен,
Биягъынлай
эркин атларгъа излеб,
Къабыргъазгъа
башын уруб сирелгенд.

«Иги эди
умут чыртда туумаса»,—
Деб биреуле
тоймайдыла джаншаудан...
Ашхы умутла
кёллендириб турмаса,
Адам улу
дам алырмед джашаудан?!

Ол сатыуун
эки кьол бла бардырад,
Хайырны да
эки юлюш этеди:
Бир юлюшюн
тюкенинде кьалдырад,
Экинчисин —
биргесине элтеди.

Къарауул кьарт
сабийчикча суююнед,
Джангы юйчюк
бергелле да орнатыб.
Энди алайда
ёхтемлик бла суюлед,
Кърал чекни
сакълагъанча, сир къатыб.

Мутхуздула
таула кёкге тирелген,
Кёк сынгсыйды,
тамчыларын ашыра.
Джангур джокъду
деб ёчешед биреулен,
Тутханды да
салкъынлыкъны башына.

Мискин адам,
махтанчакълыкъдан толу,
Махтанмазгъа
ант этгенди бек къаты:
«Муну къойсам,
меннге ушагъан ким болу!..» —
Деб кычыргъанд,
чыдаялмай эм арты.

Биреу къараб,
суу юсюнде суратын
Эслегенд да,
къуугъун этгенди элге:
«О джамагъат,
хайда бери, терк атыл,
Къарачыгъыз,
батыб турама кёлге!»..

Кече, кюн да
къагъыт бла бетлеше,
Бир танышым
къагъыт тюрсюн алгъанды.
Айтыр сёзюн
тизиб къагъыт бетлеге,
Юйюнде да
къагъыт «джорукъ» салгъанды.

Бу адамны
ичи саулай къарад да,
Кёрюб болмайд
акъ иннетни, тюзлюкню.
Джангыз къалса,
джалан кёз бла къарайд да,
Адам кёрсе,
салад къара кёзлюкню.

Бу харибни
болумуна бир къара,—
Хар кимге да
тюлкую киби к суююнед,
Юренгенд да
тамадагъа баш ура,
Телефон бла
сёлешсе да.. ийилед.

Таш чартлатыб
сёлешди ол кёб заман,
Бауурланыб
трибунаны юсюне,
Харс кяагыуну
аямады хар адам,
Сёзюне тюл...
тохтагъаны ючюннге.

Бу сёлешмей
озмайды бир джыйылыу,
Хар джол сайын
кесин хыртха урады.
Аны иши:
Хар кимге да сыйыныу,—
Алай бла
орнун тутуб турады.

«Елеме деб
кьоркъмагъанма ёмюрде»,—
Деб биреуле
къагъадыла кёкюрек,
Истемейин
бара эсе ёлюмге,
Аллай адам,
айтчы, тюлмюд телирек?!.

Киши джокъду
къычырыкъны джаратхан,—
Бош джанаса
сен эртденли къаралыб...
Не къадар да
чыкъсын тютюн оджакъдан,—
Бир адам да
ёллюк тюлдю къарылыб.

Адамланы
аманлайса хар къайда,
Айырмайын
терсни-тюзню арасын.
Ит да юрмейд
хар кимге да бир халда,—
Бу зат бакъсын
джюрегинги «джарасын»...

Кеси кесин
кемсиз суйген адамдан
Хар инсан да,
хар бир джан да кюеди,
Ол, бир тюю
тюшмез ючюн башындан,
Башхаланы
башы тюше суюди...

Етюрюк сѣз
къалайгъа да джетеди, —
Джюз-минг налат
аны къурай билгеннге!
Айтылгъан сѣз
къушча учуб кетеди,
Джарсыуу уа —
ташча къалад биргенге.

Арт буругъа керекди,
сакъланыргъа,
Эм гитчечик ол эсе да,
ѣтюрюкден.
Мадар джокъду юйюкмейин
сау къалыргъа,
Ким да болсун
от тогъайны тѣнгеретген.

Излемейме
бир инсаннга кир, тамгъа,
Бу оюм а
кетмейди чырт башымдан:
Елген кибик
тюлмюд, тенгле, адамгъа
Джаны саулай
джазыкъ саннга къошулгъан.

Кебге кириб
джашайдыла биреуле,
Атламлары
къыпты бла минделиб...
Бир багъаны
кесди эсе биреуге,
Табылмайды
анга «тюш», не «мин» дерик.

Тураса сен
ташча уюб эртденли,
Джазыуунга
къалалмайса ачымай.
Чууакъ атхан
ма бу джарыкъ эртденде
Къалыб кетди
джюрек къайгъынг чачылмай...

Осал адам
этегинге урса баш,—
Айтыу барды:
этегинги кес да къач.
Хар аманнга
аллай кечим этсек биз,
Хар иги адам
къалыб кетер этексиз.

Къаргъа, кюсеб
кёгюрчюннге ушаргъа,
Юсюн-башын
чал боятханд, ёчешиб...
Ёчлюгюн а, —
мыллык таба учаргъа,—
Къоялмагъанд,
не къадар да кюрешиб.

Тыйылмайын
ётерикди тамакъдан,
Сыйынг бла
ашай билсенг сен ашны.
Гамайгъандан
биреу къойгъан табакъдан,
Ач ёлюмден
ёлюб кетген кёб ашхы.

Кече сайын,
столунга ийилиб,
Адамлагъа
къара кёрню къазаса.
Танг атханлай,
тангча, яриу кийиниб,
Къатлары бла,
кукаланыб озаса...

Тилей келген
тёренг болса бир затны,
Эм багъалым
ол эсе да, тыялмам...
Зорлар къайгъы
этиб кёрсенг,— бил аны,—
Кесингдегин
сыйырыргъа уялмам.

Хансда къалгъан
талай кылычдан эсе,
Башха баргъан
болсун джангыз бычагъым
Сырт сылагъан
талай танышдан эсе,
Бир ашхы тенг
ачсын меннге къучагъын.

Эки бетли
сылаб кетгенден эсе,
Тюз иннетли
уруб кетсин, керилиб.
Джашыртын ит
таша келгенден эсе,
Турусун ит
къабыб кетсин, кёрюнюб.

Къоркъутургъа
болур сени къоян да,
Терс джанына
бола эсе дженгигенинг.
Къоркъуталмаз,
къоянны къой, къаплан да,
Тюзлюк эсе
сени джашау джёнгеринг.

Джюрюрге деб
берилгенин сан бизге,
Унутуб да
къалыучанбыз бир-бирде.
Саныбызда
къаныбызны уютуб,
Айланабыз,
моторланы улутуб.

Ички, бизни
ичибизге сакъ кириб,
Адамлыкъны
думп этеди, джояды...
Къоянланы
къаплан къабха кийириб,
Къабланланы
къоян этиб къояды.

Ички турад
ичкичини кёзюнде,
Бош шышагъа
ушаб къалад джашауу.
Тынч болса да
башлагъан ал кёзюуде,
Къыйын болад
артда муну ташлауу.

Джюрегим бек
къыйналады, эзиле,
Джолда кёрсем
бош атылгъан шышаны.
Ол заманда
кёрюнеди кёзюме
Ичкичини
мискин халы, ышаны.

Ичкичиле
бары бирча башлайла,
Ички кёлню
тюбю таба (тартылыб,
Эслирекле
джюзелле да чыгъалла,
Эссизле уа —
кетедиле батылыб...

Б А Ш Л А Р Ы

Къуш учханча уясындан. 5

I

Кёкде болса да къуш кеси,
Джердед хаман аны эси 13

II

Таш да тыялмаз терекни,
Ёсерге болса керекли 53

III

Джашны къолу болса чемер,
Мыйыгъындан аркъан эшер 101

IV

Къаралгъанлай къалад къаргъа,
Къонса да ол чыммакъ къаргъа . 131

ИБ № 793

Кубанов Ахмат Ибрагимович

У З О Р Ы

Поэтические миниатюры

На карачаевском языке

Редактор Н. М. Кагиева.

Художник Ф. И. Марков.

Макет и художественное редактирование

М. П. Бертик.

Технический редактор Г. М. Хомякова.

Корректор К. А.-К. Салпагарова.

Сдано в набор 05.02.80.

Подписано к печати 10.09.80.

ВУ 97700. Формат 70x108¹/₆₄.

Бумага офсетная № 1.

Гарнитура школьная.

Печать высокая.

Усл. п. л. 3,5.

Уч.-изд. л. 3,8.

Заказ № 1194. Тираж 1000 экз.

Цена 1 руб.

Карачаево-Черкесское отделение

Ставропольского

книжного издательства

357100, Черкесск, пл. Кирова, Дом печати.

Карачаево-Черкесская

укрупненная типография.

357100, Черкесск, Первомайская, 47.